

Людмила Калініна — доктор педагогічних наук, професор, сертифікований викладач Нідерландської школи в галузі Освітнього менеджменту (NSO – Nederlandse School voor Onderwijsmanagement), учений секретар Інституту педагогіки НАПН України, голова науково-методичної комісії з інформатизації закладів освіти НМР МОШ України (з 2011 р.), науковий консультант Асоціації керівників шкіл України (з 1996 р.), Заслужений діяч науки і техніки України (2017 р.).

Коло наукових інтересів: теорія та методика управління освітою, теорія активних складноорганізованих систем, реформування та модернізації системи управління в сфері освіти; інформаційний та стратегічний менеджмент. Автор і співавтор понад 300 наукових праць.

e-mail: gelena@i.ua

ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0003-0534-6089>

Микола Малюга —

науковий співробітник відділу економіки та управління загальною середньою освітою Інституту педагогіки НАПН України, магістр з права, економіки та управління Інституту політичних досліджень Страсбурського університету (2015–2016 рр.), сертифікований спеціаліст з французької мови Університету ім. Мішеля Монтеня.

Коло наукових інтересів: державне управління, соціальна політика, управління освітою, маркетинг.

e-mail: mykola.malyuga@gmail.com

ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0003-2054-7444>

УДК 3. 008.17: 002.5+004.9

<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2019-4-5-18>

СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОГО КРЕДИТУ ЯК ШИРОКОМАСШТАБНИЙ ПРОЄКТ ПОБУДОВИ ГАРМОНІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В ЦИФРОВУ ЕПОХУ

«Інформація – найважливіший актив у світі...» [18]

У статті розглянуто міждисциплінарну проблему впровадження інноваційного винаходу в Китаї – системи соціального кредиту як нової державної соціальної реформи в Китайській Народній Республіці (надалі – КНР), у ракурсі широкомасштабного експерименту з цифровізації в суспільстві цифрової епохи. Розкрито сутність, архітектуру та специфіку системи соціального кредиту (кит. 社会信用体系; англ. Social Credit System або скорочено SCS), принципи дії, призначення системи – визначення індивідуального рейтингу громадян.

Система соціального кредиту побудована на ключових світоглядних культурологічних засадах Стародавнього Китаю – манізму (культ предків), конфуціанстві та маоїзмі, парадигмі застосування штучного інтелекту та глобалізації, концепції доповненої реальності, інноваційних технологіях і новітніх технічних винаходах. Для таких сфер життєдіяльності людини, як техніко-технологічна, соціокультурна, наукова, інформаційно-комунікаційна, освітня, управлінська та сфери послуг і штучного інтелекту система соціального кредиту є інноваційною.

Жодна держава світу не демонструвала таких систем або їх аналогів, масштабів ідентифікації людей та об'єктів у реальному часі в конкретному просторі, таких обсягів обчислення великих даних, їх упровадження в ракурсі континууму «Реальність-Віртуальність» (Reality – Virtuality coontunuum) та доповненої реальності крізь призму побудови гармонійного суспільства.

Акцентовано увагу, що система SCS та її впровадження з 2010 року в пілотному режимі в містах Китаю під керівництвом Компартії в межах Урядової програми є найбільш обговорюваною проблематикою в міжнародних ЗМІ та світовій «павутині», оскільки вона може не тільки швидко змінити форму правління на цифрову диктатуру в одній окремій країні, але й вплинути на функціонування усіх країн у глобальному просторі.

Описано призначення системи соціального кредиту – забезпечити комфортну життєдіяльність особистості у глобальному цифровому світі, а не лише для ведення бізнесу та визначення у цифровий спосіб ступеню довіри, добропорядності, безпеки й чесності як громадян, так і юридичних осіб. Порушено проблему етичності використання персональних даних у системі соціального кредиту в ракурсі безпеки людини та її життєдіяльності, переформатування та інтеграції життєдіяльності людини в реальному та віртуальному світі, акцентовано увагу на соціальному менеджменті в Китаї та загрозах і ризиках упровадження системи SCS.

Ключові слова: система соціального кредиту; система соціального рейтингу або довіри; система оцінки; соціально-прийнятна поведінка; система цифрової ідентифікації; система розпізнавання; віртуальний паспорт; цифровий контроль; цифрова диктатура; суспільство «стулених вуст»; цифрове суспільство.

Актуальність проблеми. Упродовж усієї історії людство перебувало в пошуку раціонально досконалої форми побудови гармонійного суспільства, у якому всі люди були б вільними та рівноправними, у якому б превалювали мир, соціальна справедливість, довіра, правда, чесність, мудрість, взаємоповага, повага до традицій, шанобливе ставлення до батьків, милосердя, щастя. Де-факто нею переймалися всі видатні особистості нашої планети: від стародавніх філософів, письменників, політичних, громадських і церковних діячів до пересічних розумних людей. Особливого значення ця проблема набула в цифрову епоху. Але, не зважаючи на її актуальність та соціальну значущість для усіх епох, і як би не було прикро, людство впродовж тисячоліть наполегливо проявляє *більше жорстокості, ніж толерантності та гуманізму.*

У зв'язку з цим постає низка питань, які є важливими для розв'язання порушеної проблеми на сучасному етапі цивілізаційного розвитку суспільства. Чи можливо раціонально побудувати моделі гармонійного суспільства? Які базисні засади для моделювання гармонійного суспільства? Як вони співвідносяться з ментальними моделями (mental model)? Чи можуть вони слугувати взірцем для втілення? Чи притаманна порушена проблема суспільству XXI століття та цифровій епосі? Чи можливо віднайти демократичні моделі розвитку гармонійного суспільства в цифровій епосі?

Розвиток цифрової економіки та суспільства в Україні, а також усебічний розвиток «людини Культури цифрової епохи» спонукає до вивчення та розгляду зарубіжного досвіду впровадження інноваційних винаходів і новацій четвертої індустріальної революції, до яких належить система соціального кредиту (надалі скорочено система SCS), що наразі випробовується в Китаї, переваг і можливих ризиків від її застосування у моральній та соціальній площині. Порушена проблема є актуальною та важливою не тільки для Китаю, нашої країни, а й для громадян усього світу в цілому.

Аналіз останніх досліджень. Порушена проблематика знайшла відображення в просторі Інтернету, зокрема в різних тематичних ком'юніті-медіа, статтях, електронних виданнях, поодиноких українських наукових публікаціях, дописах у газетах. Цікавими

для вивчення та аналізу є світоглядний і моральний ракурси розгляду системи соціального кредиту вітчизняними дослідниками у взаємозв'язку з формою державного управління, її відповідності та узгодженості з цивілізаційним розвитком суспільства цифрової епохи. Л. Ковачич розкриває світоглядні й технологічні засади побудови системи соціального кредиту в Китаї, її призначення для визначення індивідуального рейтингу громадянина; як винахід світового масштабу – цифрову диктатуру; уточнює сутнісний смисл системи як системи соціальної довіри [8]. Є. Латюк вважає систему соціального кредиту неминучим соціальним експериментом реального життя в цифровому суспільстві [10]. Г. Швець стисло подає характеристики можливостей Інтернету та соціальних мереж у поєднанні зі штучним інтелектом [20]. На пострадянському просторі також наявна незначна кількість публікацій порівняльно-аналітичного характеру. Так, О. Гордєєв надає опис схеми роботи системи соціального кредиту за першоджерелом «The Wall Street Journal», порівнює і наводить відмінності в застосуванні Інтернету, соціальних мереж у США, Китаї та Росії [2]; А. Горбунова детально описує принцип роботи системи соціального кредиту [1]; П. Єрмакова розкриває недосконалість правової бази системи, а також алгоритмів оцінювання громадян та юридичних осіб [3]; М. Малюга висвітлює історичні передумови виникнення системи соціального кредиту в Китаї та розглядає її як складник цифрового суспільства [11;12].

Мета статті – розкрити сутність, архітектуру, світоглядно-філософські засади системи соціального кредиту як інноваційного винаходу, охарактеризувати досвід її впровадження в межах пілотного проекту в Китаї та вплив на життєдіяльність громадян в умовах розбудови цифрового суспільства.

Основна частина. *Літературно-кінематографічні витоки інноваційного винаходу в Китаї.* Починаючи з 2010 року, системі соціального рейтингу як інноваційному винаходу в Китаї присвячено чимало епічних творів, відеоконтенту, кіносеріалів. Виникнення системи пов'язано з мисленнєвим увявленням людей про життєдіяльність у цифровій епосі. Система у ЗМІ, науковому, літературному та кінематографічному дискурсі порівнюється з такими винаходами, як папір, порох, компас, порцеляна, сейсмограф, окуляри, що кардинально змінили життя людства, але можливо вона навіть у рази перевершить їхню значущість для людства.

Письменник Гарі Штенйгард у романі-антиутопії «Надзвичайно сумна історія справжнього кохання» (2010 р.) детально описує події, що відбуваються у світі, в якому соціальні медіа посідають домінуючу позицію в житті суспільства.

Нині багатьма світовими сценаристами та режисерами розкрито також технологію застосування інноваційної системи SCS у повсякденному житті, де кожна людина фактично «оцифрована», а її життя залежить від нарахованих системою балів. На негативних наслідках застосування такої системи акцентовано увагу в телесеріалі «Чорне дзеркало» (2016 р.), зокрема в першому епізоді третього сезону «Під укис», а також в епізоді «Розробка додатків і приправ» ситкому «Спільнота» (2009 р.), який має аналогічну концепцію, але представлену в більш комедійній манері.

У сьомому сезоні «Правило більшості» американського фантастично-драматичного телесеріалу «Орвілл» (2017 р.) цікавим є епізод, який розкриває практику застосування абсолютної демократії, що заснована на соціальній мережі. Науково-фантастичний трилер «Сфера» (2017 р., США) з Емою Уотсонс презентує проривний експеримент глобальної Інтернет-компанії, у межах якої дані користувачів об'єднані у єдину систему. Цей експеримент перевернув увявлення мільярдів людей про можливості індивіда та «межі особистої свободи».

Цифровий контекст інноваційного винаходу. Цифровий світ є глобальним для людства. Так само, як і цифрове суспільство, цифровий світ XXI століття має багато характерних ознак, за якими воно відрізняється від інших типів суспільства та потребує пізнання, вивчення його переваг і прогнозування його багатовекторного розвитку.

Цифровий світ – це феномен і поняття, що інтегрує в собі, насамперед, людину та її права, «цифрове суспільство, цифрове середовище, цифрову економіку та цифрову державу <...>» [19], цифрові технології, технічні винаходи, наукові досягнення світового рівня та «здобутки різних галузей наук» [5]. У 2011 році «вільний доступ до Інтернету визнано ООН фундаментальним правом людини – цифровим правом» [16].

Прикметною ознакою цифрового суспільства є інтенсивне впровадження цифрових технологій в усі сфери людської життєдіяльності. У XXI столітті кожного дня відбувається стрімкий розвиток науки, техніки та сфери новітніх технологій – виробничих, комп'ютерних, цифрових, НІТ, інформаційно-комунікаційних (ІКТ), Інтернет-технологій, DOI-технологій, нанотехнологій. Цифрові технології є потужною продуктивною силою, що з одного боку сприяють відчутному розвитку індивідуальності людини в цифровому світі, суттєвій інтенсифікації життєдіяльності людини та забезпечують їй глобальну адаптивність і свободу вибору, а з іншого – чинять вплив на інтелект і розум.

Людство докладає максимум зусиль для полегшення свого існування в цифровому суспільстві шляхом масової автоматизації процесів повсякденної життєдіяльності; пізнання та застосування штучного інтелекту, інноваційних технологій, кіберсоціотехнічних і управлінських інформаційних систем цифровізації; створення цифрового середовища, надсучасних роботів-гуманоїдів, які можуть думати і цілодобово працювати.

Цифрова економіка «<...> базується на інформаційно-комунікаційних та цифрових технологіях, стрімкий розвиток та поширення яких уже сьогодні впливають на традиційну (фізично-аналогову) економіку, трансформуючи її від такої, що споживає ресурси, до економіки, що створює ресурси. Саме дані є ключовим ресурсом (вони генеруються та забезпечують електронно-комунікаційну взаємодію завдяки функціонуванню електронно-цифрових пристроїв, засобів та систем» [14]) цифрової економіки, яка підтримується електронними грошима, що витісняють паперові, винайдені біткоїни.

Де-юре ми вже є громадянами цифрового суспільства, оскільки не уявляємо свого життя без реального та віртуального світу в їх синкретизмі; залюбки користуємося онлайн послугами, що надає нам цифрова держава: електронний кабінет у державних інформаційних системах, онлайн голосування за електронні петиції, проекти місцевих рад; прискорення бізнес-транзакцій, онлайн медицина, онлайн навчання тощо. Де-факто у кожного з нас в Інтернеті вже є свій обліковий запис (акаунт), соціально-психологічний та професійний профілі, «віртуальний портрет», електронне дос'є з персональними даними, звичками, уподобаннями, віртуальними друзями, цифровими ідентифікаторами об'єктів інтелектуальної власності та ін.

Дві наукові революції: комп'ютерна (розквіт машинного навчання, створення штучного інтелекту) та біологічна (зокрема, нейробіологічна) спричиняють те, що нині інформація про кожну людину в максимальній кількості зосереджується в його «віртуальному паспорті». Завдяки системі збору та контролю інформації, що об'єднує пошукові системи, Інтернет-магазини, соціальні мережі і використовується для надання різних послуг, купівлі-продажу та просування товарів на ринку збуту, де найдорожчим товаром є інформація, власниками такого «віртуального паспорта» людини стали різноманітні корпорації. Саме ці можливості Інтернету, досягнення четвертої технологічної революції, ідеї, що виникли за демократичної моделі управління суспільством, «підхопила та з'єднала в єдине ціле» соціалістична держава Китай, створивши та активно впроваджуючи інноваційні винаходи цифрового суспільства. Отже, для цифрового світу і цифрового суспільства іманентно притаманними є інноваційні винаходи як чинники розвитку людини, суспільства, країни та їх безпеки. Цифровий світ, цифрове суспільство і середовище завдяки цифровим технологіям і процесам, електронно-цифровим пристроям, засобам і системам як інноваційним винаходам,

адекватним інноваційному типу розвитку країн, детермінують зміни в економіці, життєдіяльності людей, їх електронно-комунікаційній взаємодії.

Філософсько-світоглядні витоки інноваційного винаходу в Китаї можна пояснити сповіданням моральних імперативів Конфуціанства. Система соціального кредиту – це кіберсоціотехнічна та одночасно управлінська інформаційна система «<...> оцінювання окремих громадян або організацій за різними параметрами їх життєдіяльності, значення яких одержують за допомогою інструментів масового спостереження та використання технології аналізу великих даних» [17], що має специфічну архітектуру, функції, призначення.

Система соціального кредиту побудована на ключових культурологічних засадах Стародавнього Китаю – манізму (культ предків), конфуціанства та маоїзму. Сутнісний сенс манізму визначав систему соціальних та особистісних цінностей, фактично був основою уявлень про сутність і призначення життя, систему соціальної ієрархії в країні. Конфуцій – найвидатніший мислитель і філософ Стародавнього Китаю започаткував конфуціанство. Саме він на власному прикладі учив китайців бути чесними. Ідеалом, метою учення конфуціанства було створення гармонійного суспільства за стародавнім зразком, у якому будь-яка особа має своє призначення і роль. Гармонійне суспільство має бути побудованим на ідеї відданості та лояльності у відносинах між керівником і підлеглим, спрямованої на збереження всебічної гармонії саме цього суспільства. Так, у життєписах Конфуція подана повчальна притча, що не втратила свого сенсу і й дотепер. Коли він був чиновником, якась людина запропонувала йому хабар та запевнила, що про це ніхто не дізнається. На що Конфуцій відповів: «Я знаю, ти знаєш, Небо знає. Хто не знає?» [21]. Крім цієї притчі життєздатним є золоте правило Конфуція – «Те, чого я не хотів би для себе, я не стану завдавати іншим», яке стало відомим поза межами Стародавнього Китаю, не втратило свого значення і до нині та є дієвим для усіх без винятку сфер людської діяльності й цивілізацій [9].

До речі, Конфуціанство набуло статусу державної ідеології Китаю, що збереглася до початку ХХ століття, лише тимчасово поступаючись буддизму та даосизму. У 1921 році, після заснування політичної партії Китайської Національної Республіки, її подальшої перемоги та закріплення як провідної правлячої партії в країні, ідеї Конфуція щодо побудови гармонійного суспільства нікуди не зникли, а ще міцніше закріпилися в мислеформах комуністичного керівництва. Ще за часів Мао Цзедуну в країні було налагоджено систему громадських записів «дань-ань», або систему особових справ громадян Китаю. Так, на кожного громадянина існувало паперове досьє, до якого були занесені: фото, фізичні дані (зріст, вага та інші характеристики), послужний список, характеристики від керівників, колег і друзів, звіти про успішність та правопорушення, членство в клубах і громадських організаціях, тощо.

За часів Маоїзму ці персоніфіковані досьє використовували для ухвалення фактично всіх рішень у житті громадян: призначення на робочі місця, дозволи на шлюб, пологи тощо. Усі ці дані ще й досі зберігаються в державних центральних і обласних архівах. Але така кількість паперової інформації є громіздким і важкодоступним інструментом контролю. Крім того, паперова папка в ХХІ столітті не відповідає ані сучасній цифровій епосі, ані сучасним вимогам інформаційної безпеки, оскільки вміст досьє не захищений від неправдивого наповнення та чиновницького свавілля. Саме тому в процесі впровадження нової державної соціальної політики Компартія Китаю не стала покладатися на суб'єктивні дані та на усі можливі неточності в одержанні, зберіганні та застосуванні повноцінної інформації щодо життєдіяльності кожного громадянина Китаю. Усунення неточностей, недоречностей та об'єктивізацію метаданих було здійснено за допомогою цифровізації, сучасних ІКТ і цифрових технологій, а також великих даних, методів і технік їх аналізу, що стали базисом, «основним інструментом реалізації системи соціального кредиту» [2].

Організаційна стратегія соціального реформування на засадах інноваційного винаходу. У 2007 році було опубліковано «Деякі зауваження канцелярії Державної ради КНО про створення системи соціального кредиту» (国务院办公厅关于社会信用体系国务院办

公斤关于社会信用体系建设的若干意见), англ. Social Credit System). З 2010 року в КНР у пілотному режимі як проєкт впроваджено систему соціального кредиту. 14 липня 2014 року Уряд КНР ухвалив рішення про її впровадження як нової державної соціальної реформи у більшості міст країни. Уряд Китаю опублікував план та мету її впровадження, а голова КНР Сі Дзіньпін наголосив, що «Для боротьби з гострою проблемою нестачі довіри потрібно міцно взятися за створення системи оцінки надійності, що покриває все суспільство. Потрібно вдосконалити як механізми заохочення законослухняних і сумлінних громадян, так і механізми покарання тих, хто порушує закон і втратив довіру, щоб людина просто не наважувалася, просто не могла втратити довіру» [6], чітко окресливши тим самим головну мету впровадження системи SCS – «побудова соціалістичного гармонійного суспільства». Саме після цього була створена спеціальна комісія при Компартії Китаю для координації поставлених завдань та їх втілення у життя». Також з'являється загальний документ «Про планування будівництва системи соціального кредиту (2014-2020)», яким передбачено, що система соціального кредиту буде зосереджена на таких чотирьох напрямках, як чесність у державних справах; комерційна цілісність; суспільна цілісність; судова достовірність [23]. Окрім цього, у документі наголошено на необхідності покарання не тільки пересічних громадян, а й фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб (фабрики, заводи, різні підприємства, фірми тощо), та особливу увагу приділено боротьбі з корупцією. Спочатку висвітлення цієї новації було зосереджено в основному на рейтингу державних службовців вищого рівня, а потім на окремих громадянах.

У публікаціях зустрічаються різні назви системи: система соціального кредиту (англ. Social Credit System), система соціальної довіри або система соціального рейтингу. Систему соціального кредиту розроблено на основі штучного інтелекту, цифрових технологій, великих даних (анг. Big Data), використання сучасного технічного обладнання, кваліметрії та інтеграції «<...> здобутків різних галузей наук <...>» [5] тощо. Системі соціального кредиту притаманні функції відеоспостереження, ідентифікації, аналізу великих даних (англ. Big Data) та їх збереження, тотального контролю й впливу на особисту і соціальну поведінку громадян.

Назва системи соціального кредиту (англ. Social Credit System), на нашу думку, більш коректно узгоджується з поняттям «кредиту», а точніше «кредитом довіри», і такими засадничими принципами її побудови, як довіра, чесність, правдивість, прозорість, а не «рейтингом», який виступає оцінно-результативним критерієм їх прояву. Дискусійною є думка, що довіра потребує тотального спостереження, стеження, нагляду та оцінювання. Зрозуміло, якщо людина відрізняється від інших чесністю, то інші люди, ділові партнери і суспільство будуть довіряти їй та більш охоче будуть з нею співпрацювати. Отже, система соціального кредиту (англ. Social Credit System) призначена у цифровий спосіб визначати ступінь добropорядності, чесності й добра, безпеки, довіри як юридичних, так і фізичних осіб-підприємців, державних службовців різних рівнів не лише для подальшого раціонального комфортного ведення бізнесу, а й для життя в країні загалом.

Згодом, після одержання перших позитивних результатів впровадження соціального експерименту за системою SCS було вирішено оцінювати все населення Китаю (станом на кінець 2017 року це вже близько 1,386 млрд осіб). Уряд Китаю включив у систему SCS фактично всі державні й іноземні організації та підприємства, що діють на території КНР. У 2017 році система SCS почала працювати в окремих містах, наприклад, у Жунчені. Наразі таких міст вже більше 30. Персональні дані на людей збиралися не тільки за допомогою державних структур – мається на увазі, що в масштабі країни їх збирають вісім приватних компаній. Вся сукупність інформації обробляється Всекитайською об'єднаною платформою кредитної інформації, яка й присвоює рейтинги [13]. Більш детальну інформацію щодо переліку заохочень та санкцій за системою соціального кредиту подано на рис. 1.

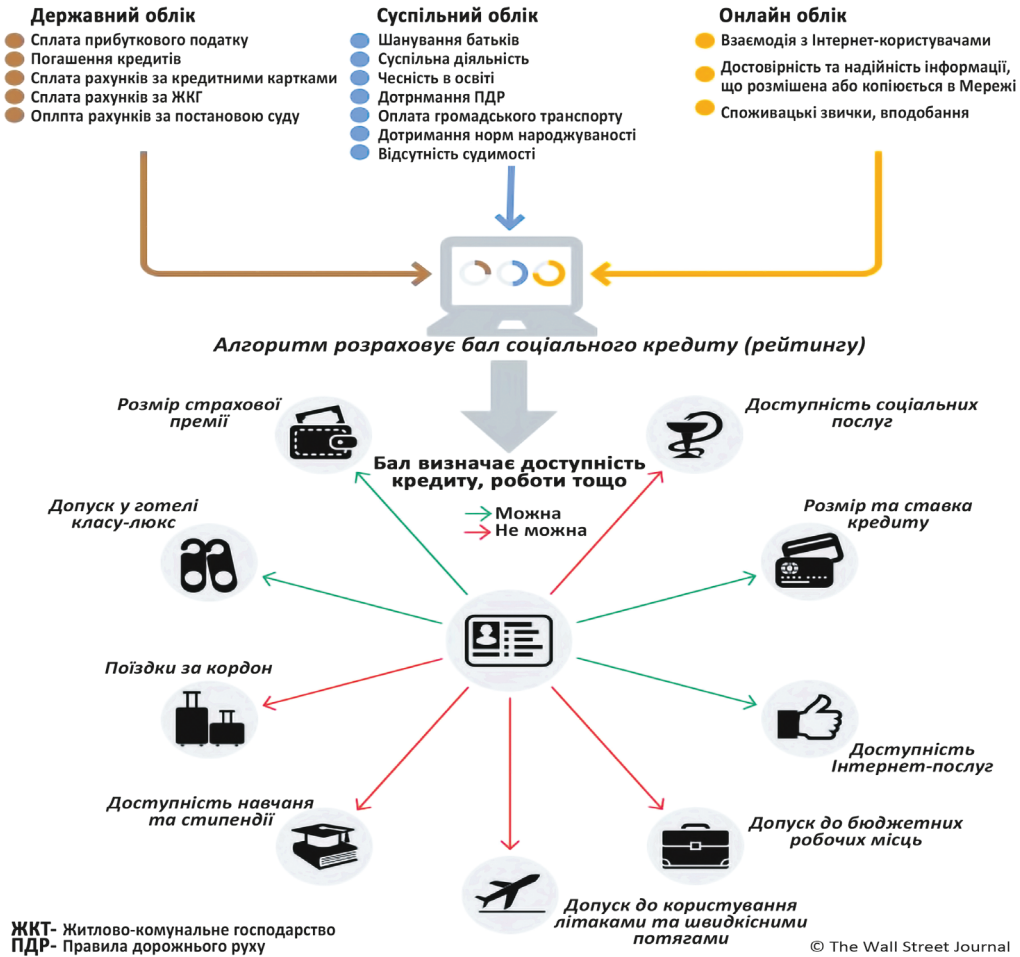

Рис. 1. Як працює система соціального кредиту в Китаї [Цит. за: 2].

До речі, результати рейтингу перебувають у відкритому доступі для загального ознайомлення, наприклад, на сайті Credit China (<https://www.creditchina.gov.cn/>). Зауважимо, що з 1 травня 2018 року вступили в силу обмеження для громадян й підприємств з низьким рейтингом [Цит. за: 22].

Компартія Китаю в процесі впровадження системи SCS вирішила не обмежуватися лише сферою послуг та споживання, а через мережу Інтернет просувати та «культивувати» загальнолюдські цінності (чесність, довіру, соціально прийнятну поведінку, соціальну відповідальність) в усі сфери життєдіяльності людини для розвитку загального блага. При цьому наголошуючи, що система соціального кредиту, насамперед, це система кредиту довіри до громадян, а не система контролю заради заборони. Цю систему створено заради самоорганізації демократичного суспільства, тобто кращої, найправильнішої, найефективнішої самоорганізації життєдіяльності населення. Адже саме до цього прагне

будь-яке людське суспільство, заради цього створюються держави – задля згуртування інтересів усіх його громадян у праці на загальнодержавне суспільне благо.

Особливості функціонування системи SCS. Перш за все, зазначимо, що система оцінює людину за п'ятьма критеріями: соціальні зв'язки, споживча поведінка, надійність, добробут та дотримання правил загальної суспільної поведінки. З 2015 року право збирати фактично всю інформацію про життя громадян Китаю надано вісьмом компаніям, серед яких Alibaba Group та Tencent. Цей вибір є цілком логічний, адже саме від цих двох корпорацій, в прямому сенсі, залежить життя кожного китайця без винятку.

Alibaba Group – це найбільша платформа Інтернет-торгівлі (обсяг продажів цього Інтернет-холдингу у 2016 році досяг приблизно 476 млрд. доларів), а Tencent є власником WeChat, яким користується близько 80 % населення Китаю. WeChat – це і месенджер типу WhatsApp або Viber, і соціальна мережа типу Facebook, і свого роду Instagram. Варто відзначити, що на сервіси мобільних платежів цих двох компаній – Alipay і WeChatPay – припадає 90 % ринку мобільних платежів у Китаї, обсяг яких досяг 5,5 трлн. доларів. З 2012 року на цих сервісах діє вимога обов'язкової верифікації облікових записів за допомогою ID-посвідчення або номера мобільного телефону.

Отже, якщо функції системи соціального рейтингу держава делегувала приватним компаніям, то виникає логічне питання: яку ж інформацію можуть зібрати ці компанії? Саму цінну та самого різного характеру. Наприклад, де купують товари чи послуги, які саме та в якій кількості; визначення поточного місцезнаходження (геолокація), тривалість візиту; оцінка реального доходу; вивчення сфери інтересів; відстеження, з ким та про що спілкуються, що читають чи дивляться тощо. До речі, Alibaba, який є власником Alipay, також контролює 31 % у Weibo – найбільшому китайському сервісі мікроблогів, у якому понад 340 млн. користувачів. Саме тому можна сміливо говорити, що наразі Alibaba та WeChat знають про громадян Китаю більше, ніж усі державні органи країни разом взяті.

Так, Alibaba Group має свою рейтингову систему оцінювання – Sesame Credit, яка з кінця 2015 року нараховує бали користувачам послуг компанії, виходячи з їхньої споживчої поведінки. Система Sesame «сортує» користувачів за бальною шкалою від 350 до 950 балів. Наприклад, отримавши 600 балів, користувач має право на кредит без застави на 800 доларів для покупок онлайн, 650 балів – може орендувати машину теж без застави, від 700 балів – експрес-оформлення дозволу на поїздки в Сінгапур, від 750 балів – шенгенська віза, при отриманні якої обов'язково враховується рейтингові показники Sesame Credit.

Також, найбільша в Китаї служба знайомств Baihe.com (<https://www.baihe.com/>) просуває сторінки користувачів залежно від кількості балів рейтингу системи Sesame. Високий рейтинг Sesame Credit полегшує бронювання готелів (можна навіть обійтися без передплати) та реєстрацію в міжнародному аеропорту Пекіна [2].

До речі, якщо проаналізувати дії Уряду Китаю з початку 2000-х років, то стає зрозумілим, що розроблення та впровадження системи SCS є послідовною, планомірною державною політикою КНР щодо посилення фактичного впливу та контролю за будь-якою діяльністю в мережі Інтернет. Наприклад, із 1999 року було створено систему електронного державного управління (Government Online Project або GOP), тому з'явилась потреба у нормативно-правовому регулюванні цієї сфери. З 2000-х років Урядом КНР було прийнято рішення, що GOP займає керівні принципи державного управління. У 2011 році положення про кібербезпеку були внесені до національного кримінального законодавства країни, а сам закон про кібербезпеку вступив у силу в 2017 році. Також, у 2013 році був прийнятий закон про захист прав та інтересів споживачів.

Тож, наразі в Китаї функціонує розвинена, взаємопов'язана та взаємодоповнююча е-інфраструктура. Так, у сфері е-Уряду в Китаї розроблено та впроваджено 12 «золотих» проєктів, завдяки яким збирається величезна кількість інформації про громадян країни. Наприклад, «Золота картка» надає інформацію про операції з електронними валютами,

«Золоте оподаткування» – про всіх платників податків і сплату податків, «Золоті фінанси» – про всі фінансові операції, «Золота якість» – про якість товарів, послуг і установ. А ще з 2003 року був запроваджений найвідоміший проєкт «Великий китайський файрволл» (Great China Firewall) – комплекс законодавчих і технічних обмежень, який є складником «Золотого щита» та власне забезпечує Інтернет-цензуру всередині країни, тобто є фільтром даних у мережі Інтернет КНР. У «Золотому щиті» працює кілька систем: управління безпекою, інформування про правопорушення, контроль виходу і введення, інформаційний моніторинг та управління трафіком, ін. Загалом, Уряд Китаю не лише блокує чи обмежує доступ до сайтів, сервісів чи Інтернет-сторінок, але й знає про користувачів фактично все: які сайти вони відвідують, чи є серед них заборонені, скільки часу користувачі там знаходяться, що шукають й купують тощо [1].

Доречним буде більш детально розглянути закон про кібербезпеку КНР, або закон про Інтернет-безпеку КНР, який вступив у силу з 1 червня 2017 року та є основним нормативно-правовим актом, який регулює сферу Інтернет-безпеки КНР. Головною метою його запровадження є захист національного «кіберсуверенітету» КНР [26]. Саме після прийняття цього закону Уряд Китаю посилив державний контроль над свободою слова та думки в мережі Інтернет, над Інтернетом у цілому, передбачивши відмову від анонімності (нові та старі користувачі повинні пройти процедуру прив'язки своїх персональних паспортних даних до акаунтів для автентифікації їх особистості), а також зобов'язавши провайдерів зберігати всі надані дані в Китаї [4]. І нічого дивного, бо китайська аудиторія Інтернету наразі найбільша в світі, де-факто це більше 700 мільйонів чоловік. На цю вимогу однією з перших погодилася найвідоміша компанія Apple, передавши доступ до персональних даних китайських користувачів з iCloud. Окрім цього, навіть усі магазини мобільних додатків у КНР зобов'язані проходити державну реєстрацію.

Зараз китайські користувачі мережі Інтернет орієнтовані, у першу чергу, на свої власні мережі й сайти, бо доступ до послуг таких компаній, як Facebook, Google, WhatsApp (частково), Twitter, YouTube Урядом КНР заблоковано. Саме Компартія Китаю контролює Інтернет-контент та обмежує, видаляє або забороняє контент, який не відповідає національним інтересам держави. Також, у Китаї блокуються деякі новинні сайти, наприклад The New York Times, The Independent, Bloomberg, BBC, мережева енциклопедія Wikipedia та WordPress.com [27]. Звісно, «кібербезпека річ дійсно важлива, бо межа між реальним та віртуальним світом все тонша та крихкіша», оскільки свобода вибору в віртуальному та реальному світі здебільше ілюзорна [15]. «Інтернет давно вже став осередком життя, а згодом стане чи не головним середовищем для різноманітної людської діяльності» [15]. Але ж розглядаючи детально дії Уряду КНР в інформаційній сфері країни, стає зрозумілим, що турбота про кібербезпеку користувачів мережі Інтернет у Китаї формально була головним приводом, бо впровадження системи соціального кредиту було б просто неповним та неможливим.

Як відомо, з кінця 2017 року в мережі Інтернет з'явилась інформація, що Facebook веде перемовини з Урядом Піднебесної щодо повернення компанії в КНР, розробляючи при цьому власні «інструменти цензури» всередині соціальної мережі, тим самим фактично погоджуючись на вищенаведені умови керівництва країни [25].

Тож, і не дивно, що проводячи таку інформаційну політику Уряд Китаю фактично не залишає громадянам права на приватність і свободу слова та думки, бо всі розроблені е-системи в країні, на кшталт системи соціального кредиту, впровадженні для відстеження, оцінювання, збереження у вигляді цифрових даних усіх зв'язків і взаємодій у реальному та віртуальному житті своїх громадян. Напевне, не буде новиною, що за Індексом свободи слова, який щороку складає організація «Репортери без кордонів», Китай у 2018 році посів 176-те місце серед 180 країн. Нижче КНР в індексі були лише Сирія, Туркменістан, Еритрея та Північна Корея. Не найкращий показник Індексу в Китаї і в 2019 році – 177-те місце [24].

Незважаючи на стрімкий розвиток цифрових інформаційних технологій та швидке охоплення Інтернетом усіх сфер життєдіяльності людства, застосування інноваційних винаходів у вигляді системи соціального рейтингу досі не продемонструвала жодна держава, окрім Китаю. Використання штучного інтелекту, який, до речі, китайські школярі вивчають з 2019 року в початкових і середніх школах факультативно або в межах шкільної програми [7], прогресу в розвитку нанотехнологій, біотехнологій, «Інтернету речей», будіванні роботів чи 3D-копіюванні тощо, дозволило Китаю створити та частково реалізувати на території країни абсолютно нову соціальну реформу.

Повне впровадження цієї інноваційної системи в життєдіяльність громадян Китаю припадає на 2021 рік. Тож, поки що залишається лише спостерігати, як зарекомендує себе система соціального кредиту: чи стане вона інноваційним винаходом для побудови гармонійного, чесного, відкритого цифрового суспільства, чи стане «інструментом тотального контролю» XXI століття. Звісно, сьогодні ніхто не може гарантувати, що експеримент із системою соціального кредиту з 2021 року буде повністю втілено «в життя» на всій території Китаю.

Висновки. Резюмуючи вище згадане необхідно зазначити, що завдяки технологізації, тотальній комп'ютеризації, стрімкому поширенню цифрового «всевидячого ока» (цифровій ідентифікації), цифровізації, упровадженню НІТ, кіберсоціотехнічних систем можливо саме в XXI столітті буде вирішена споконвічна проблема побудови гармонійного, справедливого і відкритого суспільства на довірчих засадах.

Тож, варто зазначити, що хоча система соціального кредиту базується на ідеях соціалізму в поєднанні з китайською специфікою бачення «побудови гармонійного, чесного суспільства», у ній немає нічого такого специфічного, що характерне лише для застосування в Китаї. За достатніх людських, технічних, технологічних, фінансових ресурсів зазначена система може бути впровадженою в найближчому майбутньому в будь-якій країні. Наразі до технологічних можливостей та об'єктивності оцінювання норми «соціально прийнятної поведінки» постає багато запитань. Але головний меседж ця система переає людству вже сьогодні – влада Китаю буде здійснювати цифровий контроль фактично всіх аспектів життя та діяльності своїх громадян, визначати соціально значущі імперативно визначені норми, межі моральності й моралі.

Тому вже зараз можна сміливо стверджувати, що сама ідея створення системи соціального кредиту є новим етапом у розвитку та житті людства й форм правління ним. Упровадження такої системи навіть в одній країні згодом спричинить виникнення нової форми правління суспільством – цифрової диктатури, а перехід демократичних країн до неї буде питанням часу та наділенням Урядів повноваженнями націоналізувати інформацію у «віртуальному паспорті».

Саме демократія, демократична модель управління суспільством, яка з XX століття є домінуючою в більшості країн світу, надає права, широкі можливості владним інституціям і уповноваженим народом людям, у тому числі право приймати доленосні рішення на основі своєчасної правдивої інформації та нових даних.

Використані джерела

- [1] А. Горбунова, «Китайская система социального кредита: зачем властям нужен «Большой брат»?», Informburo. 2018. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://informburo.kz/cards/kitayskaya-sistema-socialnogo-kredita-zachem-vlastyam-nuzhen-bolshoy-brat.html>.
- [2] А. Гордеев, «Цифровая диктатура: как в Китае вводят систему социального рейтинга», 2016. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.rbc.ru/business/11/12/2016/584953bb9a79477c8a7c08a7>.
- [3] П. Ермакова, «Китайское «Черное зеркало»: как у них работает система социального рейтинга», Zima. 2018. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://zimamagazine.com/2018/06/sistema-sotsialnogo-rejtinga-v-kitae/>.
- [4] Закон о кибербезопасности в Китае. Wikipedia. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9>.

- [5] Л. М. Калініна, «Система інформаційного забезпечення управління загальноосвітнім навчальним закладом», дис. д-ра пед. наук, ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України, Київ, Україна, 2008.
- [6] «Китайское «Черное Зеркало» – бальная система оценки людей уже сейчас», SPARK. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://spark.ru/startup/tenevoj-internet-dar/blog/33355/kitajskoe-quot-chernoe-zerkalo-quot-ballovaaya-sistema-otsenki-lyudej-uzhe-sejchas>.
- [7] «Китайские школьники со следующего года начнут изучать искусственный интеллект», Russian.people.cn. 2018. [Електронний ресурс]. Доступно: http://russian.news.cn/2018-11/27/c_137635023.htm.
- [8] Л. Ковачич, «Большой брат 2.0. Как Китай строит цифровую диктатуру», Московский Центр Карнеги. 2017. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://carnegie.ru/commentary/71546>.
- [9] Конфуций. «Биография. Библиотека української літератури». [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.ukrlib.com.ua/bio-zl/printit.php?tid=5665>.
- [10] С. Лялюк, «Старший Брат 2.0». ZBRUS. 2018. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://zbruc.eu/node/78106>.
- [11] М. М. Малога, «Система кредиту довіри до громадян як складник цифрового суспільства», NGO «European Scientific Platform», 2019. [Електронний ресурс]. Доступно: https://lib.iitta.gov.ua/715970/1/%D0%9C%D0%B0%D0%BB%D1%8E%D0%B3%D0%B0_%D1%82%D0%BE%D0%BC1.pdf.
- [12] М. М. Малога, «Історичні передумови виникнення системи соціального кредиту в Китаї», NGO «European Scientific Platform», 2019. [Електронний ресурс]. Доступно: https://lib.iitta.gov.ua/715988/1/%D0%9C%D0%B0%D0%BB%D1%8E%D0%B3%D0%B0_%D1%82%D0%BE%D0%BC5.pdf.
- [13] А. Мах, «Китайське «Чорне Дзеркало» – бальна система оцінки людей вже зараз», Spark. 2017. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://spark.ru/startup/tenevoj-internet-dar/blog/33355/kitajskoe-quot-chernoe-zerkalo-quot-ballovaaya-sistema-otsenki-lyudej-uzhe-sejchas>
- [14] Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації. Розпорядження КМУ № 67-р від 17 січня 2018 р. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80/ed20180117#n23>.
- [15] Почему Фейсбук запрещен в Китае?, Тохи. 2017. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://tohu.ru/t/pochemu-facebook-zapreshhen-v-kitae/725/3>.
- [16] Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації» від 17 січня 2018 р. № 67-р. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80/ed20180117#n23>.
- [17] Система соціального кредиту. Wikipedia. 2019. [Електронний ресурс]. Доступно <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1>
- [18] Ю.Н. Харари, «Останні з «Homo sapiens». НВ. 2018. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://nv.ua/ukr/opinion/recommends/poslednie-iz-homo-sapiens-2448633.html>.
- [19] К. Хачагар'ян, «Життя в епоху «цифри»: Якою вже є і якою зовсім скоро може бути наша реальність?», 2018. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://day.kyiv.ua/uk/article/media/zhyttya-v-epohu-cyfy>.
- [20] Г. Швець, «Технології несвободи. Як Інтернет та «big data» допомагають будувати диктатури», ZAXID.NET, 2017. [Електронний ресурс]. Доступно: https://zaxid.net/tehnologiyi_nesvobodi_n1454294.
- [21] «60 безсмертних цитат Конфуція», Tokar.ua, 2019. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://tokar.ua/read/7984>.
- [22] K. Coghill, B. Goh. «China to bar people with bad 'social credit' from planes, trains», Reuters, 2018. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.reuters.com/article/us-china-credit/china-to-bar-people-with-bad-social-credit-from-planes-trains-idUSKCN1GS10S>.
- [23] R. Creemers, Planning Outline for the Construction of a Social Credit System (2014-2020). 2015. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://chinacopyrightandmedia.wordpress.com/2014/06/14/planning-outline-for-the-construction-of-a-social-credit-system-2014-2020/>.
- [24] Even tighter control. Reporters without borders: for freedom of information. 2019. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://rsf.org/en/china>.

- [25] T. Ray, «Facebook Chance for China Starts This November, Says Mizuho», Barron's, 2017. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.barrons.com/articles/facebook-chance-for-china-starts-this-november-says-mizuho1505849607?fbclid=IwAR2J7JWIHL7Qkigi2WkL9rweZ3arqFdQlAs2Bga3M0y70R74Sz90PmF8>.
- [26] A. Segal, «China's New Cybersecurity Law», Council on foreign relations, 2015. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.cfr.org/blog/chinas-new-cybersecurity-law>.
- [27] S. Millward, «Oh, Big Brother: you won't believe how many sites are now blocked in China», TechINAsia, 2014. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.techinasia.com/list-of-websites-blocked-in-china-by-great-firewall>.

References

- [1] A. Gorbunova, Kitajskaya sistema social'nogo kredita: zchem vlastyam nuzhen «Bol'shoj brat»? Informburo. 2018. [online]. Available: <https://informburo.kz/cards/kitajskaya-sistema-socialnogo-kredita-zchem-vlastyam-nuzhen-bolshoy-brat.html>.
- [2] A. Gordyeyev, Czfirovaya diktatura: kak v Kitae vvodyat sistemu social'nogo rejtinga. 2016. [online]. Available: <https://www.rbc.ru/business/11/12/2016/584953bb9a79477c8a7c08a7>.
- [3] P. Ermakova, Kitajskoe «Chernoe zerkalo»: kak u nikh rabotaet sistema social'nogo rejtinga. Zima. 2018. [online]. Available: <https://zimamagazine.com/2018/06/sistema-sotsialnogo-rejtinga-v-kitae/>.
- [4] Zakon o kiberbezopasnosti v Kitae. Wikipedia. [online]. Available: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9>.
- [5] L. M. Kalinina, Sy'stema informacijnogo zabezpechennya upravlinnya zagal'noosvitnim navchal'ny'm zakladom: dy's. d-ra ped. nauk: 13.00.06. Ky'yiv: DVNZ «Univversy'tet menedzhmentu osvity'» NAPN Ukrayiny'. S.9.
- [6] Kitaj's'koe «Chernoe Zerkalo» – bal'naya sistema ocenki lyudej uzhe sejchas. SPARK. [online]. Available: <https://spark.ru/startup/tenevoj-internet-dar/blog/33355/kitajskoe-quot-chernoe-zerkalo-quot-ballovaya-sistema-otsenki-lyudej-uzhe-sejchas>.
- [7] Kitajskie shkol'niki so sleduyushhego goda nachnut izuchat' iskusstvenny'j intellekt. Russian.people.cn. 2018. [online]. Available: http://russian.news.cn/2018-11/27/c_137635023.htm.
- [8] Kovachich L. Bol'shoj brat 2.0. Kak Kitaj stroit czifrovoyu diktaturu. Moskovskij Czentr Karnegi. 2017. [online]. Available: <https://carnegie.ru/commentary/71546>.
- [9] Konfucij. Biografiya. Biblioteka ukrayins'koyi literatury'. [online]. Available: <https://www.ukrlib.com.ua/bio-zl/printit.php?tid=5665>.
- [10] Ye.Latyuk, «Starshij Brat 2.0». ZBRUS. 2018. [online]. Available: <https://zbruc.eu/node/78106>.
- [11] M.M. Maliuha, Systema kredytu doviry do hromadian yak skladnyk tsyfrovoho suspilstva. NGO «European Scientific Platform». 2019. [online]. Available: https://lib.iitta.gov.ua/715970/1/%D0%9C%D0%B0%D0%BB%D1%8E%D0%B3%D0%B0_%D1%82%D0%BE%D0%BC1.pdf.
- [12] M.M. Maliuha, Istorychni peredumovy vynyknennia systemy sotsialnoho kredytu v Kytai. NGO «European Scientific Platform». 2019. [online]. Available: https://lib.iitta.gov.ua/715988/1/%D0%9C%D0%B0%D0%BB%D1%8E%D0%B3%D0%B0_%D1%82%D0%BE%D0%BC5.pdf.
- [13] A.Max, Kitaj's'ke «Chorne Dzerkalo» – bal'na sistema oczi' nki lyudej vzhe zaraz. Spark. 2017. [online]. Available: <https://spark.ru/startup/tenevoj-internet-dar/blog/33355/kitajskoe-quot-chernoe-zerkalo-quot-ballovaya-sistema-otsenki-lyudej-uzhe-sejchas>.
- [14] Pro sxvalennya Koncepciyi rozvy'tku cy'frovyoi ekonomiky' ta suspil'stva Ukrayiny' na 2018-2020 roky' ta zatverdzhennya planu zaxodiv shhodo yiyi realizaciyi. Rozporyadzhennya KMU# 67-r vid 17 sichnya 2018 r. [online]. Available: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80/ed20180117#n23>.
- [15] Pochemu Fejsbuk zapreshhen v Kitae?. Toxu. 2017. [online]. Available: <https://toxu.ru/t/pochemu-facebook-zapreshhen-v-kitae/725/3>.
- [16] Rozporyadzhennya KMU «Pro sxvalennya Koncepciyi rozvy'tku cy'frovyoi ekonomiky' ta suspil'stva Ukrayiny' na 2018-2020 roky' ta zatverdzhennya planu zaxodiv shhodo yiyi realizaciyi» vid 17 sichnya 2018 r. # 67-r. [online]. Available: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80/ed20180117#n23>.
- [17] Sy'stema social'nogo kredy'tu. Wikipedia. 2019. [online]. Available: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1>.
- [18] Xarary' Yu. N. Ostanni z «Nomo sapiens». NV. 2018. [online]. Available: <https://nv.ua/ukr/opinion/recommends/poslednie-iz-homo-sapiens-2448633.html>.

- [19] Xachatar'yan K. Zhy'ttya v epoxu «cy'fry»: Yakoyu vzhe ye i yakoyu zovsim skoro mozhe buty nasha real'nist'?. 2018. [online]. Available: <https://day.kyiv.ua/uk/article/media/zhyttya-v-epohu-cyfy>.
- [20] Shvecz' G. Tehnologiyi nesvobody`. Yak Internet ta «big data» dopomagayut` buduvaty` dy'ktatury`. ZAXID.NET. 2017. [online]. Available: https://zaxid.net/tehnologiyi_nesvobodi_n1454294.
- [21] 60 bezsmertny`x cy`tat Konfuciya. Tokar.ua. 2019. [online]. Available: <https://tokar.ua/read/7984>.
- [22] Coghill. K., Goh. B. China to bar people with bad 'social credit' from planes, trains. Reuters. 2018. [online]. Available: <https://www.reuters.com/article/us-china-credit/china-to-bar-people-with-bad-social-credit-from-planes-trains-idUSKCN1GS10S>.
- [23] Creemers R. Planning Outline for the Construction of a Social Credit System (2014-2020). 2015. [online]. Available: <https://chinacopyrightandmedia.wordpress.com/2014/06/14/planning-outline-for-the-construction-of-a-social-credit-system-2014-2020/>.
- [24] Even tighter control. Reporters without borders: for freedom of information. 2019. [online]. Available: <https://rsf.org/en/china>.
- [25] Ray T. Facebook Chance for China Starts This November, Says Mizuho. Barron's. 2017. [online]. Available: <https://www.barrons.com/articles/facebooks-chance-for-china-starts-this-november-says-mizuho1505849607?fbclid=IwAR2J7JWIHL7Qkigi2WkL9rwjeZ3arqFdQlAs2Bga3M0y70R74Sz90OPmF8>.
- [26] Segal A. China's New Cybersecurity Law. Council on foreign relations. 2015. [online]. Available: <https://www.cfr.org/blog/chinas-new-cybersecurity-law>.
- [27] Millward S. Oh, Big Brother: you won't believe how many sites are now blocked in China. TechINASia. 2014. [online]. Available: <https://www.techinasia.com/list-of-websites-blocked-in-china-by-great-firewall>.

Людмила Калинина, доктор педагогических наук, профессор, ученый секретарь Института педагогики НАПН Украины;

Николай Малюга, научный сотрудник отдела экономики и управления общим средним образованием Института педагогики НАПН Украины.

СИСТЕМА СОЦИАЛЬНОГО КРЕДИТА КАК МАСШТАБНЫЙ ПРОЕКТ ПОСТРОЕНИЯ ГАРМОНИЧЕСКОГО ОБЩЕСТВА ЦИФРОВОЙ ЭПОХИ

В статье рассмотрена междисциплинарная проблема внедрения инновационного изобретения в Китае – системы социального кредита как новой государственной социальной реформы в Китайской Народной Республике (далее – КНР), в ракурсе широкомасштабного эксперимента по цифровизации в обществе цифровой эпохи. Раскрыта сущность, архитектура и специфика системы социального кредита (кит. 社会信用体系; англ. Social Credit System или сокращенно SCS), принципы действия, назначение системы – для определения индивидуального рейтинга граждан.

Система социального кредита построена на ключевых мировоззренческих культурологических основах Древнего Китая – манизму (культ предков), конфуцианстве и маоизме, парадигме применения искусственного интеллекта и глобализации, концепции дополненной реальности, инновационных технологиях и новейших технических изобретениях. Для таких сфер жизнедеятельности человека, как технико-технологическая, социокультурная, научная, информационно-коммуникационная, образовательная, управленческая, сферы услуг и искусственного интеллекта, система социального кредита является инновационной.

Ни одно государство мира не демонстрировало таких систем или их аналогов, масштабов идентификации людей и объектов в реальном времени в конкретном пространстве, таких объемов вычисления больших данных, ее внедрение в ракурсе континуума «Реальность-Виртуальность» (Reality - Virtuality соontunium) и дополненной реальности сквозь призму построения гармоничного общества.

Акцентируется внимание, что с 2010 года система SCS и ее внедрение в пилотном режиме под руководством Компартии в рамках правительственной программы в городах Китая является наиболее обсуждаемой проблематикой в международных СМИ и мировой «паутине», потому что быстро может изменить форму правления не только в одной отдельной стране на цифровую диктатуру, но и повлиять на функционирование всех стран в глобальном пространстве.

Приведены предназначения системы социального кредита – обеспечить комфортную жизнедеятельность личности в глобальном цифровом мире, а не только для ведения бизнеса, и определить в цифровой способ степень доверия, добропорядочности, безопасности и честности как граждан, так и юридических лиц. Поднята проблема этичности использования персональных данных в системе социального кредита в ракурсе безопасности человека и его жизнедеятельности, переформатирование и интеграция жизнедеятельности человека в реальном и виртуальном мире, акцентировано на угрозах и рисках внедрения системы SCS и социальном менеджменте в Китае.

Ключевые слова: система социального кредита; система социального рейтинга или доверия; система оценки; социально-приемлемое поведение; система цифровой идентификации; система распознавания; виртуальный паспорт; цифровой контроль; цифровая диктатура; общество «закрытых уст»; цифровое общество.

Liudmyla Kalinina, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academic Secretary of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine;

Mykola Maliuha, Researcher at the Economics and Management of General Secondary Education Department of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine.

SOCIAL CREDIT SYSTEM AS A WIDE-SCALE PROJECT TO BUILD A HARMONICAL SOCIETY IN THE DIGITAL AGE

The article highlights the multidisciplinary problem of an innovative invention - the system of social credit and its implementation, as a large-scale experiment of real human life in a digital society.

It is emphasized that the Government Program of China - SCS system and its implementation is the most discussed issue in the world media and the web, which can quickly change not only the form of government in the country to digital dictatorship, but also the life of all countries in the global dimension.

The innovativeness of the system for such spheres of human activity in the digital age as technical and technological sphere, socio-cultural, scientific sphere, information, management, service sphere, educational, artificial intelligence has been proved. A systematic analysis reveals the nature, architecture, and specificity of the Social Credit System (SCS) as the basis for a new state social reform in the People's Republic of China, implemented since 2010 in a pilot regime of 30 cities in China under the leadership of the Communist Party.

The social credit system is built on the key cultural foundations of Ancient China - monism (cult of ancestors), Confucianism and Maoism, paradigm of artificial intelligence and globalization, concept of augmented reality, innovative technologies and technical inventions, methodology of rational combination of rigid and soft approach systems in their syncretism. The reasons for the emergence of such a system are considered in China and the ideal of Confucianism is presented.

It is emphasized that no state in the world has demonstrated analogues of such Management Information Systems (MIS) and the scale of implementation of social experiment in the perspective of the "Reality - Virtuality continuum" through the lens of building a harmonious society, augmented reality.

The features of the system functioning, principles of its operation and purpose for determining the individual rating of citizens are considered. The purpose of the system of social credit, designed to digitally determine the degree of trust, integrity, security and honesty, both citizens and legal entities. The problem of ethics of using personal data in the social credit system in the context of their benefits and risks for the individual is raised.

Keywords: virtual passport; social credit system; social rating; trust system; digital identification system; digital control; digital dictatorship; socially acceptable behavior; society of "closed mouths".